

Верховний
Суд

Отримання компенсації за шкоду, завдану внаслідок
збройного конфлікту на сході України -

постановка проблеми

Нормативно правове регулювання правового режиму:

Указ Президента України від 14 квітня 2014 року

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року "Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України"

14 квітня 2014 року офіційно оголошено Антитерористичну операцію

Указ Президента України від 25 січня 2015 року

У зв'язку із трагічною загибеллю мирних жителів міста Маріуполя 24 січня 2015 року внаслідок масованого обстрілу житлових районів міста терористами, з метою вшанування пам'яті загиблих вказаним указом постановлено оголосити в Україні 25 січня 2015 року днем жалоби.

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 січня 2015 року № 47-р «Про встановлення режимів підвищеної готовності та надзвичайної ситуації»

З метою координації дій державних органів, спрямованих на забезпечення захисту населення, територій та майна, функціонування єдиної державної системи цивільного захисту для подолання наслідків надзвичайної ситуації державного рівня соціального та воєнного характеру, яку спричинили загострення ситуації на деяких територіях України, загроза вчинення терористичних актів, та відповідно до статей 13 і 14 Кодексу цивільного захисту України.

Установити:

режим надзвичайної ситуації в Донецькій та Луганській областях

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України (набрав чинності 27 квітня 2014 року).

Цей закон визначає, що тимчасово окупована територія України є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України.

Датою початку тимчасової окупації є 20 лютого 2014 року.

Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» (набрав чинності 24 лютого 2018 року).

Цей закон визначає державну політику України щодо тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях, а також про проведення на сході України операції Об'єднаних сил (ООС).

30 квітня 2018 року президент України підписав указ «Про затвердження рішення РНБО „Про широкомасштабну антитерористичну операцію на території Донецької та Луганської областей“», яким вводиться в дію рішення Ради національної безпеки і оборони. Глава держави також підписав наказ верховного головнокомандувача ЗСУ «Про початок операції об'єднаних сил із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації на території Донецької та Луганської областей».

Згідно з наказом, з 14:00 30 квітня 2018 року, розпочато операцію об'єднаних сил відповідно до плану операції об'єднаних сил.

«АТО закінчено», — підкреслив Верховний Головнокомандувач.

Підстави вимог про відшкодування шкоди за зруйноване майно державою:

- майно, належне позивачам на праві власності зруйновано у зоні проведення АТО;
- проводиться досудове у кримінальному провадженні за ознаками злочину, передбаченого статтею 258 КК України (терористичний акт);
- встановлення осіб, які здійснювали терористичну діяльність, наявність щодо них обвинувального вироку суду не є умовою відшкодування шкоди державою

12 грудня 2018 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати КЦС передав справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, обґрунтовуючи тим, що у цій справі є виключна правова проблема, вирішення якої потрібне для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовної практики у спорах про відшкодування шкоди, заподіяної терористичним актом. Для вирішення цієї проблеми необхідно, зокрема, визначити:

- юридичну підставу відшкодування шкоди, заподіяної терористичним актом (стаття 19 Закону, стаття 86 КЦЗ України, чи їх застосування за аналогією закону);
- порядок відшкодування шкоди, заподіяної терористичним актом.

ВП Верховного Суду визначила проблему: потрібно з'ясувати, чи має право позивач на отримання за рахунок держави компенсації за шкоду, заподіяну у період проведення антитерористичної операції внаслідок пошкодження під час терористичного акта належного позивачці на праві власності об'єкта (торгівельного об'єкта).

Стаття 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом».

Відшкодування шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до закону і з наступним стягненням суми цього відшкодування з осіб, якими заподіяно шкоду, в порядку, встановленому законом.

Стаття 86 КЦЗ України регламентує забезпечення житлом постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій і встановлює умови як такого забезпечення, так і його заміни грошовою компенсацією. Тому припис частини 10 вказаної статті (який передбачає, що розмір грошової компенсації за зруйновану або пошкоджену квартиру (житловий будинок) визначається за показниками опосередкованої вартості спорудження житла у регіонах України відповідно до місцезнаходження такого майна) не можна застосувати безвідносно до інших приписів цієї статті, зокрема частини дев'ятої, яка передбачає умовою забезпечення житлом постраждалого або виплати грошової компенсації за рахунок держави добровільне передання постраждалим зруйнованого або пошкодженого внаслідок надзвичайної ситуації житла місцевим державним адміністраціям або органам місцевого самоврядування, суб'єктам господарювання).

Відповідно до частини восьмої статті 86 і частини третьої статті 89 КЦЗ України

постановою КМ України від 18 грудня 2013 року № 947 затверджений Порядок надання та визначення розміру грошової допомоги або компенсації постраждалим від надзвичайних ситуацій, які залишилися на попередньому місці проживання, який викладено у новій редакції постановами КМ України від 10 липня 2019 року № 623.

04 березня 2020 року Верховний Суд у справі № 237/557/18-ц постановив окрему ухвалу на адресу КМ України, у якій рекомендовано КМ України розробити спеціальний порядок відшкодування за пошкоджене внаслідок терористичного акта майно, процедуру виплати такого відшкодування за пошкоджене в результаті терористичного акта майна, чіткі умови, необхідні для заявлення вимоги до держави про надання такого відшкодування.

02 вересня 2020 року Постановою КМ України № 767 постанову КМ України від 18 грудня 2013 року № 947 Порядок надання та визначення розміру грошової допомоги або компенсації викладено у нові редакції.

12 серпня 2021 року Окружний адміністративний суд міста Києва відкрив провадження у справі за позовом жительки Полтавської області до Кабінету Міністрів України. Позивачка оскаржує окремі пункти Постанови Кабінету Міністрів України №947 від 18 грудня 2013 (зі змінами від 2 вересня 2020 року) року, якою було затверджено Порядок надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації.

Серед вимог позову - скасувати деякі положення вказаного Порядку, якими встановлено, що грошова компенсація надається постраждалим, які є власниками житла, яке перебуває на контрольованих Україною територіях. При цьому розмір грошової компенсації не може перевищувати 300 тис. гривень за один об'єкт зруйнованого житла. На думку позивачки, такі обмеження дискримінують мешканців непідконтрольних територій та є незаконними.

Постанова ВП Верховного Суду від 04 вересня 2019 року у справі № 265/6582/16-ц (№ 14-17цс19)

Справа стосується захисту позивачем не права власності на майно від посягань з боку держави, а права на отримання за рахунок держави відшкодування шкоди, заподіяної у період проведення антитерористичної операції внаслідок пошкодження під час терористичного акта належного позивачу на праві власності майна.

Реалізація права на отримання зазначеного відшкодування поставлена у залежність від існування компенсаційного механізму, що має бути встановлений в окремому законі. Закон, який регулює порядок відшкодування за рахунок коштів Державного бюджету України шкоди, заподіяної терористичним актом об'єктам нежитлової нерухомості громадян, відсутній як на час виникнення спірних правовідносин, так і на час розгляду справи судами. Більше того, у законодавстві України відсутня не тільки процедура виплати означеного відшкодування, але й чіткі умови, необхідні для заявлення майнової вимоги до держави про надання такого відшкодування.

Відсутність у законодавстві України відповідних приписів щодо відшкодування власникові шкоди, заподіяної його об'єкту нежитлової нерухомості терористичним актом, не перешкоджає особі, яка вважає, що стосовно її права власності на таке майно певний позитивний обов'язок не був виконаний, вимагати від держави компенсації за це невиконання на підставі статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Особливості розгляду справ окремого провадження про встановлення фактів, що мають юридичне значення і пов'язані з конфліктом на сході України:

- встановлення факту народження та смерті особи на тимчасово окупованій території України (постанови ВС у справі № 265/6342/17 та у справі № 522/16286/18);
- встановлення факту вимушеного переселення із тимчасово окупованої території України (постанови ВС у справі № 428/12276/16-ц, у справі № 369/410/17, у справі № 201/10617/18);
- встановлення факту припинення трудових відносин, що пов'язано із засвідченням Торгово-промисловою палатою України настання обставин непереборної сили, а саме: наявністю воєнного конфлікту на території Донецької області та здійснення у зв'язку з цим антитерористичної операції (постави ВС у справі № 408/2306/17-ц, у справі № 408/4123/17-ц);
- встановлення факту розвинення хвороби при виконанні обов'язку військової служби внаслідок збройної агресії Російської Федерації (постанова ВС у справі № 638/17042/18).

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!!!